

Bilgilendirici Broşür Uygulamasının Travmatik Diş Yaralanmaları Hakkında İlkokul Öğretmenlerinin Bilgi Seviyesine Etkisinin Değerlendirilmesi

Koray Sürme(0000-0001-5373-8314)^α, Hayri Akman(0000-0002-6383-3371)^α

Selcuk Dent J, 2021; 8: 21-29 (Doi: 10.15311/selcukdentj.560845)

Başvuru Tarihi: 06 Mayıs 2019
Yayına Kabul Tarihi: 27 Ağustos 2019

ÖZ

Bilgilendirici Broşür Uygulamasının Travmatik Diş Yaralanmaları Hakkında İlkokul Öğretmenlerinin Bilgi Seviyesine Etkisinin Değerlendirilmesi

Amaç: Çalışmamızın amacı Alanya bölgesindeki ilkökul öğretmenlerinin travmatik diş yaralanmasında acil durum yönetimi konusunda bilgi düzeylerini belirlemek ve bilgilendirici broşürün etkinliğini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntemler: Bu çalışmaya, Alanya'da görev yapmakta olan 250 ilkökul öğretmeni katılmıştır. Demografik bilgiler ve travmatik diş yaralanmalarında acil durum yönetimi ile ilgili sorulardan oluşan anket formları dağıtılarak öğretmenlerin yanıtlamaları istenmiştir. Anketler cevaplandıktan sonra, öğretmenlere tarafımızca hazırlanmış diş yaralanmalarında acil durum yönetimi hakkında bilgiler içeren broşürler dağıtılmıştır. İki hafta sonra aynı öğretmenler anketleri yeniden cevaplamışlardır.

Bulgular: Çalışmaya katılan 250 öğretmenin 235'i her iki anketi de eksiksiz cevaplamıştır. Ankette bulunan 9 bilgi sorusuna öğretmenlerin verdiği her doğru cevap 1 puan ve her yanlış cevap 0 puan olarak değerlendirilmiştir. İlk yapılan anketlerde öğretmenlerin ortalama doğru cevap puanları 4.74 iken bilgilendirme broşürü sonrasında yapılan anketlerde öğretmenlerin ortalama doğru cevap puanları 7.89'a çıkmıştır ve iki puan arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede fark vardır ($p < 0.0001$).

Sonuç: Çalışmamızdan elde edilen veriler öğretmenlerin travmatik diş yaralanmaları konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Dental travmaların okullarda çok sık görülmesi sebebiyle öğretmenlerin acil durum yönetimi hakkında daha fazla bilgi sahibi olması gerekmektedir. Travmatik diş yaralanmalarında öğretmenlerin acil durum yönetimi konusunda bilgi düzeylerinin artırılması için bilgilendirici broşür kullanımı faydalı olabilir.

ANAHTAR KELİMELER

Diş yaralanmaları, anket, öğretmen, broşür

ABSTRACT

Evaluation of the Effect of Informative Brochure Application on the Knowledge Level of Primary School Teachers about Traumatic Dental Injuries

Background: The aim of this study was to evaluate the knowledge levels of primary school teachers in Alanya, Turkey, regarding emergency management of traumatic dental injuries and to evaluate the effectiveness of the informative brochure.

Methods: 250 primary school teachers working in Alanya participated in this study. Teachers were asked to answer questionnaire forms consisting of questions about emergency management in traumatic dental injuries and demographic information. After the questionnaires were answered, teachers were given brochures containing information about emergency management in traumatic dental injuries. Two weeks later, the same teachers answered the questionnaires again.

Results: Of the 250 teachers who participated in the study, 235 responded to both questionnaires. Each correct answer given by the teachers to the 9 questions in the questionnaire was evaluated as 1 point and each wrong answer was evaluated as 0 points. In the first questionnaires, the average correct answer score of the teachers was 4.74, and the average correct answer scores of the teachers increased to 7.89 after the informative brochure was given, and there was a statistically significant difference between the two scores ($p < 0.0001$).

Conclusion: The data obtained from this study indicate that teachers' knowledge about traumatic dental injuries is not sufficient. Because traumatic dental injuries occur frequently in schools, teachers need to know more about emergency management. Informative brochures may be useful to increase the knowledge level of teachers about emergency management of traumatic dental injuries.

KEYWORDS

Dental injuries, questionnaire, teacher, brochure

Travmatik diş yaralanmaları popülasyonda sıklıkla görülen ve çocukları önemli derecede etkileyen bir halk diş sağlığı sorunudur.¹ Önceki çalışmalar okul çağındaki çocukların %23'ten fazlasının etkilendiğini göstermektedir.^{2,3} Diş yaralanmalarına bağlı olarak meydana gelen estetik ve fonksiyonel bozukluklar, çocuklarda ve ebeveynlerinde büyük kaygılara yol açabilir.⁴ Travmatik diş yaralanmalarında prognoz, kaza yerinde bulunan ve sorumluluk alabilecek insanların doğru ve hızlı bir şekilde acil durum

yönetimine bağlıdır.

Avülsiyon yaralanmalarında prognoz, avülse dişin kök yüzeyinde kalan periodontal ligament hücrelerinin canlı kalabilmesine bağlıdır.⁵ Avülsiyon tedavisinde başarı, avülse dişin alveol soketi dışında kalma süresi ve taşındığı ortama göre değişebilir.⁶ Yapılan pek çok çalışma, travma sonrası dişin soketine en kısa sürede yerleştirilmesini, eğer diş kaza ortamında yerine yerleştirilemiyor ise uygun bir saklama solüsyonunda taşınarak en yakın diş hekimine derhal başvurulması

^α Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Çocuk Diş Hekimliği AD, Antalya

gerektiğini göstermektedir.^{5,7,8}

Önceki çalışmalar travmatik dış yaralanmalarının çoğunun okulda meydana geldiğini göstermektedir. Okul öğretmenlerinin sıklıkla okullarda dış yaralanmaları ile karşılaştıkları ve birçok çalışmada dış yaralanmalarında acil durum yönetimi konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları belirtilmektedir.⁹⁻¹⁴ Bu çalışmalar, öğretmenlerin dış yaralanmalarında acil durum yönetimi konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Antalya ili Alanya bölgesindeki ilkokul öğretmenlerinin travmatik dış yaralanmaları ile ilgili bilgi düzeyini bir anket yoluyla belirlemek ve konu hakkında bir broşür aracılığı ile öğretmenleri bilgilendirdikten sonra anketi yeniden uygulayarak broşürün etkinliğini değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından, 06/07/2018 tarihinde 2-3 karar numarası ile onaylanmıştır.

Bu çalışmaya, Antalya ili Alanya ilçesinde yer alan rastgele seçilmiş 8 ilkokulda görev yapmakta olan 250 öğretmen katılmıştır. Anket formları hazırlanırken, daha önce yapılan çalışmalardan elde edilen veriler dikkate alınmıştır.^{4,15-17} İlk bölümü demografik bilgiler, ikinci bölümü ise dış yaralanmalarında acil durum yönetimi ile ilgili çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket formları dağıtılarak öğretmenlerin yanıtlamaları istenmiştir (Ek-1).

Anketin ilk bölümü, cinsiyet, yaş, hizmet süresi, ilk yardım kursuna katılma durumu ve bu kursun dış yaralanmalarında ilk yardım konusunu kapsama durumu, geçmişte dış yaralanması ile karşılaşma durumu ve daha önce karşılaşılan dış yaralanması tipi gibi bilgiler içeren demografik sorulardan oluşmaktadır.

Anketin ikinci bölümü ise travmatik dış yaralanmalarında acil durum yönetiminde öğretmenlerin bilgi düzeylerini ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla hazırlanan çoktan seçmeli soruları içermektedir. Bu bölümde verilen her doğru cevap 1 puan ve her yanlış cevap 0 puan olarak değerlendirilmiştir. Bu bölümdeki sorulara verilen cevapların doğru veya yanlış olarak değerlendirilmesinde mevcut literatürdeki tavsiyelerden yararlanılmıştır.¹⁸⁻²⁰

Öğretmenler tarafından cevaplanan ilk anketler toplandıktan sonra, öğretmenlere tarafımızca hazırlanmış ve kron kırıkları, avülsiyon ve dış yaralanmalarında acil durum yönetimi hakkında bilgiler içeren broşürler dağıtılmıştır (Ek-2). İki hafta sonra aynı öğretmenlerin anketleri yeniden cevaplamaları istenmiştir.

Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS 22 (IBM SPSS Inc., Chicago, USA) paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bilgilendirme broşürleri dağıtılmadan önce ve dağıtıldıktan sonra uygulanan anketlerden elde edilen puan ortalamalarının istatistiksel olarak değerlendirilmesinde “Mann-Whitney U testi” kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 250 öğretmenin 235'i her iki anketi de eksiksiz cevaplamıştır ve katılım oranı %94 olarak belirlenmiştir. Anketin ilk bölümündeki demografik sorulara verilen cevaplara ilişkin sonuçlar Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1.

Anketin ilk bölümünün sonuçları: öğretmenlerin demografik özellikleri ve önceki travma deneyimleri

Demografik Bilgiler		n	%
Cinsiyet	Erkek	98	41.7
	Kadın	137	58.3
Yaş	20-29	21	8.9
	30-39	70	29.8
	40-49	72	30.6
	>50	72	30.6
Meslekte Hizmet Süresi (Yıl)	<5	13	5.5
	5-9	15	6.4
	10-14	51	21.7
	15-19	44	18.7
	>20	112	47.7
Hiç ilk yardım kursu aldınız mı?	Evet	139	59.1
	Hayır	96	40.9
Eğer aldysanız, dış yaralanmalarında ilk yardım konusunu içeriyor muydu?	Evet	6	4.3
	Hayır	133	95.7
Öğrencilerinizde daha önce hiç dış yaralanması ile karşılaştınız mı?	Evet	97	41.3
	Hayır	138	58.7
Eğer karşılaştysanız, bu dış yaralanması hangi tipde bir yaralanma idi?	Sadece yumuşak dokuda yaralanma mevcuttu	22	22.7
	Dışte kırık mevcuttu	47	48.5
	Dış yuvasındaydı fakat yer değiştirmişti	12	12.4
	Dış yuvasından tamamen çıkmıştı	16	16.5

Erkek öğretmenler toplam sayının % 41.7 (n=98)'sini, kadın öğretmenler ise %58.3 (n=137)'ünü oluşturmaktadır. Genel ilk yardım kursu alan öğretmenlerin oranı %59.1 (n=139) iken, bu öğretmenlerin sadece %4.3 (n=6)'ünün diş yaralanmaları hakkında ilk yardım kursu aldığı belirlenmiştir. Öğrencilerinde daha önceden travma ile karşılaşan öğretmenlerin oranı ise %58.7 (n=138) olarak belirlenmiştir.

Anketin ikinci bölümündeki travmatik diş yaralanmalarının acil durum yönetiminde öğretmenlerin bilgi düzeylerini değerlendiren 9 soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2.

Bilgilendirme broşürü öncesi ve sonrası anketin ikinci bölümüne verilen cevaplara ait veriler

	Bilgilendirme broşüründen önce				Bilgilendirme broşüründen sonra				P*
	Doğru cevap		Yanlış cevap		Doğru cevap		Yanlış cevap		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hastanın yönlendirildiği sağlık kurumu	198	84.3	37	15.7	227	96.6	8	3.4	0.0001
Dişlenme döneminin ayırt edilmesi	177	75.3	58	24.7	177	75.3	58	24.7	1
Kırık parçanın tedavide kullanılabileceği	118	50.2	117	49.8	220	93.6	15	6.4	0.0001
Avülse bir süt dişinin yerine yerleştirilip yerleştirilmeyeceği	166	70.6	69	39.4	213	90.6	22	9.4	0.0001
Avülse bir daimi dişin yerine yerleştirilip yerleştirilmeyeceği	107	45.5	128	54.5	218	92.8	17	7.2	0.0001
Yeniden yerine yerleştirme sırasında geçen süre	69	29.4	166	70.6	206	87.7	29	12.3	0.0001
Avülse dişin saklanma koşulu	74	31.5	161	68.5	188	80	47	20	0.0001
Avülse dişin yerine yerleştirilme prosedürü	70	29.8	165	70.2	205	87.2	30	12.8	0.0001
Tetanoz aşısı kontrolü	135	57.4	100	42.6	199	84.7	36	15.3	0.0001

* p* Mann Whitney U testi

İlk yapılan anketlere göre en az doğru cevaplanan soru avülse dişlerin ne kadar süre içerisinde yeniden yerine yerleştirilmesi gerektiği ile ilgili sorudur ve öğretmenlerin sadece %29.4 (n=69)'ü bu soruya doğru vermiştir. İlk anketlere göre en çok doğru cevaplanan soru ise %84.3 (n=198) oran ile travmatik diş yaralanmaları ile karşılaşmış hastaların yönlendirildiği sağlık kurumu ile ilgili soru olmuştur. Bilgilendirme broşürleri dağıtıldıktan sonra sadece dişlenme döneminin ayırt edilmesi ile ilgili soruya verilen doğru cevap oranı sabit kalmış, diğer tüm sorulara verilen doğru cevap oranlarında istatistiksel olarak anlamlı derecede artış gözlenmiştir (p<0.0001).

İlk yapılan anketlerde öğretmenlerin ortalama doğru cevap puanları 4.74 iken bilgilendirme broşürü dağıtıldıktan sonra yapılan anketlerde öğretmenlerin ortalama doğru cevap puanları 7.89'a çıkmıştır ve iki puan arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede fark vardır (p<0.0001) (Tablo 3).

Tablo 3.

Bilgilendirme broşürü öncesi ve sonrasında öğretmenlerin toplam puanları

	n	Ort.	S.S.	Mann-Whitney U	
				U	p
Toplam puan (Bilgilendirme broşüründen önce)	235	4.74	1.825	4958	0.0001
Toplam puan (Bilgilendirme broşüründen sonra)	235	7.89	1.346		

TARTIŞMA

Bu çalışma Alanya bölgesindeki ilkökul öğretmenleri arasında diş travması ve yönetimi konusundaki bilgileri değerlendirmek için yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları ilkökul öğretmenlerinde travmatik diş yaralanmaları ve yönetimi ile ilgili bilgi düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, ilk anketi takiben öğretmenlere uygulanan, kron kırıkları, avülsiyon ve diş yaralanmalarında acil durum yönetimi hakkında bilgiler içeren broşürler sayesinde, ilkökul öğretmenlerinde travmatik diş yaralanmaları ve ilk yardım yönetimi ile ilgili bilgi seviyesini önemli ölçüde değiştirmek mümkün olmuştur.

Çocuk hastalarda travmatize dişlerin prognozu genellikle okul öğretmenleri tarafından uygulanan acil tedavi yönetimine bağlı olarak değişmektedir.⁴ Dental travmaya anında müdahale, yaralanmış olan diş ve destek dokular için hayati öneme sahiptir.²¹ Uluslararası ve yerel çalışmalardan elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin büyük bir kısmının ilk yardım kursu almadığını belirtmektedir. Bu kursların travmatik diş yaralanmalarında ilk yardım konusunu içermesi oranı ise maalesef daha da düşüktür.^{15,16,22-24} Bizim çalışmamızda Alanya'da bulunan ilkökul öğretmenlerinin % 59.1'inin ilk yardım kursu aldığı ve bu kursların sadece % 4.9'unun travmatik diş yaralanmalarında ilk yardım ve acil durum yönetimi konusunda bilgiler içerdiği, buna bağlı olarak da ilkökul öğretmenlerinin çocuklarda diş yaralanmalarına acil yaklaşım ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığı saptanmıştır. Türkiye'de yapılan önceki çalışmalarda da benzer sonuçlar görülmüş ve öğretmenlerin çocuklarda diş yaralanmalarına yönelik ilk yardım ve acil durum yönetimi konusunda bilgilendirilmesi ve toplumsal farkındalık yaratılmasının önemine dikkat çekilmiştir.^{16,25}

Bu çalışmada öğretmenlerin travmatik diş

yaralanmalarında acil durum önlemleri ile ilgili bilgi seviyesi, önceki benzer çalışmalar dikkate alınarak yapılandırılmış standart sorular kullanılarak ölçülmüştür.^{4,9,14,15,26} Öğretmenlerin bilgi seviyelerini değerlendirmek amacıyla yapılmış olan önceki çalışmalarda bilgilendirici araç olarak konferanslar, posterler, cep telefonu uygulamaları ve eğitici broşürler gibi farklı yöntemler kullanılmış olsa da bilgi aktarımını sağlayan ideal bir yöntem tanımlanmamıştır.^{4,9,15,27,28} Bu çalışmada ise aynı anda birden çok öğretmeni bilgilendirmede hızlı ve ucuz bir yöntem olmasından dolayı broşür kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca broşür kullanımının hem kişiye özel bilgilendirici bir yöntem olması hem de broşürlere gerekli hallerde tekrar bakılarak bilginin hatırlanmasına olanak sağlaması da avantaj olarak değerlendirilebilir. Broşürler dağıtıldıktan sonra öğretmenlerin anket sorularına verdikleri doğru cevap sayısında gözlenen istatistiksel olarak anlamlı fark, bu yöntemin bilgi aktarımı konusunda başarılı olduğunu göstermektedir.

Kron kırıkları daimi dentisyonda görülen tüm travmatik yaralanmalar içinde en sık görülen dental yaralanma tipidir.²⁹ Çalışmamızda da daha önce yapılmış çalışmalara benzer şekilde travmatik diş yaralanması tecrübesi olan öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda en çok karşılaşılan yaralanmanın %48.5 ile kron kırığı olduğu tespit edilmiştir.^{11,22,30} Anket sorularına verilen cevaplar değerlendirildiğinde, öğretmenlerin % 50'si travmaya uğramış dişlerin yönetimi ile ilgili olarak kırılan diş parçasının işe yaramadığına inanmaktadır. Bununla birlikte, Shetty & Yadav³¹ gerçekleştirmiş oldukları bir araştırmanın sonucunda travmaya uğramış dişlerin tedavisinde kırılan diş parçasının kullanılmasının, rezin bazlı bir kompozit restorasyonuna göre daha az maliyetli, estetik, koruyucu ve daha az zaman alan bir uygulama olduğunu bulmuşlardır.

Türkiye'deki ilkokullarda, çocukların yaşı 6 ila 10 arasında değişmektedir. Bu yaş aralığında travmaya uğramış dişin süt veya daimi diş olduğunun ayırt edilebilmesi travmatik diş yaralanmalarında acil durum yönetimi açısından kritik öneme sahiptir. Alveolar kemik içinde yer alan daimi diş germine zarar gelmesini önlemek amacıyla avülse süt dişinin ağız içine yeniden yerleştirilmesi önerilmezken, daimi dişin soketine tekrar yerleştirilmesi gerekmektedir.^{32,33} Öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplardan çocuklarda dişlenme döneminin ayırt edilebilmesi hakkında önceki çalışmalara benzer sonuçlar elde edilmiştir.^{12,17} Bununla beraber öğretmenlerin % 45.5'i daimi dişin ağız içine tekrar yerleştirilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir ve Alluqmani & Omar³⁴ tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçlarıyla uyumludur. Ancak önceki çalışmalarda daha düşük yüzdeler de (sırasıyla %16.2 ve %24) bildirilmiştir.^{35,36}

Avülsiyon yaralanmaları daimi dentisyondaki travmatik yaralanmalar içinde en sık görülen olmamakla birlikte daha karmaşık bir tedavi yaklaşımını gerektirmektedir.³⁷ Avülse dişlerin prognozu ve canlılığını sürdürebilmesi ile ilişkili olarak periodontal ligament hücreleri kilit bir rol oynar. Bu hücrelerin hayatta kalması için iki faktör önemlidir: dişin depolandığı ortam ve dişin depolama ortamında ve / veya soket dışında tutulduğu süre.⁴ Depolama ortamının yanlış seçilmesi veya dişin soket dışında geçirdiği zamanın uzamasına bağlı olarak meydana gelen ciddi hücre hasarı, diş kök rezorpsiyonu ve sonrasında ankiloz gelişimiyle birlikte avülse dişin kaybına neden olabilir.^{7,8} Avülse kalıcı dişlerin yaralanma yerinde alveolar sokete uygun manipülasyonla tekrar yerine yerleştirilmesi, ekstra oral süreyi en aza indirgeyen ideal acil tedavi yöntemi olarak tanımlanmaktadır.^{7,38} Çalışmamızın sonuçlarına göre broşür dağıtımı öncesi öğretmenlerin avülse dişin saklanma ortamı ve yeniden yerine yerleştirmesinde uygulanan prosedür ile ilgili bilgi seviyesinin daha önceki çalışmalarla benzer şekilde yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.^{15,26}

Tetanoza bağlı olarak gelişebilen ağır ve ölümcül enfeksiyon, sıcak ve nemli iklimi nedeniyle Alanya'da sorgulanabilir. Bununla birlikte, ağız içi yaralanma durumunda tetanoz profilaksisi düşünülmelidir ve tetanoz aşısının olup olmadığı diş travması durumunda kontrol edilmek zorundadır.^{16,39} Bu çalışmanın sonuçları, ankete katılan öğretmenlerin neredeyse yarısının (%42.6) tetanoz aşısının kontrolünün diş travmasındaki önemini bilmediğini göstermektedir.

Travmatik diş yaralanmalarının tedavisinde zaman kaybetmeden hızlı bir şekilde doğru profesyonel yardım alınması, prognoz açısından önemli bir faktördür. Çalışmamızdaki ankete katılan öğretmenlerin büyük kısmı (%84.3) önceki çalışmalarla benzer şekilde, travma sonrası öğrencisinde diş yaralanması ile karşılaştığında en yakın diş hastanesi veya diş hekimliği muayenehanesine başvuracağını belirtmiştir.^{22,40} Öğretmenlerin bu konu ile ilgili ankette yer alan soruya, broşür uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra yüksek oranda doğru cevap vermesinin Alanya'da kamu alanında veya özel kliniklerde diş hekimliği hizmeti sunan çok sayıda diş hekiminin bulunmasıyla ilişkili olabileceğini düşünmekteyiz.

Çalışmamızın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde katılımcı öğretmenlerin travmatik diş yaralanmalarında acil durum yönetimi konusunda bilgi seviyelerinde artma görülmüştür. Fakat bu bilgi seviyesindeki artış kısa dönemde meydana gelmiş olup, çalışmada kullanılan broşür uygulamasının etkinliğinin uzun dönem takipli araştırmalarla da değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Travmatik diş yaralanmalarında hızlı ve doğru müdahale, özellikle de

kalıcı dişlerle ilgili prognozun önemli bir belirleyicisi olarak diş hekimliğinde genel olarak kabul görmektedir. Ülkemizde öğretmenlerin bu konu hakkındaki bilgi seviyelerini artırmayı amaçlayan daha fazla sayıda çalışma yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

SONUÇ

Alanya merkezinde bulunan ilkokullarda gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen veriler öğretmenlerin travmatik diş yaralanmaları konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Çocukların okulda geçirdiği süre dikkate alındığında dental travmaların okullarda çok sık görülmesi sebebiyle öğretmenlerin acil durum yönetimi hakkında daha fazla bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bilgi eksikliklerinin giderilmesi, doğru tutum ve uygulamalar için öğretmenlere yönelik olarak travmatik diş yaralanmalarında acil durum yönetimi konusunda bilgilendirici broşürlerin kullanımı öğretmenlerin bilgi düzeylerinin artırılması için faydalı olabilir.

Ek 1. Anket soruları

TRAVMATİK DİŞ YARALANMALARINDA ÖĞRETMENLERİN BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKETİ BÖLÜM I

- S.1. Cinsiyetiniz;
a. Erkek b. Kadın
- S.2. Yaşınız;
a. 20-29 b. 30-39 c. 40-49 d. 50+
- S.3. Meslekte hizmet süresi (yıl)
- S.4. Hiç ilk yardım kursu aldınız mı?
a. Evet b. Hayır
- S.5. Eğer aldıysanız, travmatik diş yaralanmalarında ilk yardım konusunu içeriyor muydu?
a. Evet b. Hayır
- S.6. Öğrencilerinizde daha önce hiç diş yaralanması ile karşılaştınız mı?
a. Evet b. Hayır
- S.7. Önceki soruya cevabınız eğer evet ise, bu diş yaralanması hangi tipte bir yaralanmaydı?
a. Sadece yumuşak dokuda (diş eti, dudak ve yanak gibi) yaralanma mevcuttu.
b. Dişte kırık mevcuttu.
c. Diş yuvasındaydı fakat yer değiştirmişti.
d. Diş yuvasından tamamen çıkmıştı.

BÖLÜM II

- S.1. Eğer öğrencinizde bir travma sonrası diş yaralanması meydana gelirse, öğrencinizi bu sorun ile ilgili öncelikle aşağıdakilerden hangisine yönlendirirsiniz?
a. Hastane b. Sağlık ocağı
c. Diş hastanesi d. Diş hekimi muayenehanesi
- S.2. 10 yaşında bir çocuğun ön keser dişi yaralandığında, yaralanan diş;
a. Süt dişidir. b. Daimi dişdir.
- S.3. Daimi dişin bir parçası kırıldığında, kırık parça;
a. Yeniden kullanılabilir.
b. Yeniden kullanılamaz.
c. Bilmiyorum.
- S.4. Süt dişi tamamen yerinden çıktığında yerine yerleştirilmeli midir?
a. Evet b. Hayır
- S.5. Daimi diş tamamen yerinden çıktığında yerine yerleştirilmeli midir?
a. Yerleştirilmelidir, kendim yerleştiririm ve sonrasında tıbbi bir merkeze yönlendiririm.
b. Yerleştirilmelidir, ancak bu işlem için tıbbi bir merkeze yönlendiririm.
c. Yerleştirilmemelidir.
d. Bir fikrim yok.
- S.6. Önceki soruya cevabınız eğer “yerleştirilmelidir” ise ne kadar zaman içinde yerine yerleştirilmelidir?
a. Hemen b. 1 saate kadar c. 1-5 saat arasında d. Zamanın önemi yoktur
- S.7. Yerinden tamamen çıkmış bir dişi taşımak/ulaştırmak için hangi solüsyonu seçersiniz?
a. Gazlı bez veya peçete b. Musluk suyu
c. Buz d. Süt
e. Antiseptik solüsyon f. Çocuğun tükürüğü
g. Serum fizyolojik h. Bir fikrim yok.
- S.8. Yerinden tamamen çıkmış ve yere düşerek kirlenmiş bir dişi kendiniz yerleştirmeye karar verseydiniz ne yapmayı düşünürdünüz?
a. Hiçbir temizleme işlemi yapmadan yerleştiririm.
b. Akan su altında ovalamadan yıkayıp yerleştiririm.
c. Diş fırçası ile temizledikten sonra yerleştiririm.
d. Sabun veya antibakteriyel bir solüsyonla temizledikten sonra yerleştiririm.
- S.9. Travmaya uğramış bir öğrencinizin tetanoz aşısı olup olmadığını kontrol eder miydiniz?
a. Evet b. Hayır c. Bir önemi olduğunu düşünmüyorum

Ek 2. Bilgilendirme broşürü

Diş yaralanması durumunda ne yapmalısınız?

Diş yaralanmaları evde, okulda veya spor saatlerinde meydana gelebilir. Uygun olmayan şekilde müdahaleler, diş yaralanmalarında iyi bir sonuç alınma şansını azaltmaktadır. Gerekli ve zamanında müdahalelerle kalıcı dişler sıklıkla kurtarılabilir.

-Ağız ve çene bölgesindeki diş yaralanmalarını takiben aşağıdaki adımların atılması gerekir:

1. Sakin olun ve soğukkanlı davranın.
2. Ağız ve çene bölgesindeki aşırı kanama durumunda gazlı bez ısırtın ve dışarıdan buz uygulayın.
3. Diş yaralanmalarını aşağıda tarif edildiği gibi tedavi edin.
4. Derhal bir diş hekimi muayenehanesi veya diş hekimliği hastanesine danışın.

- Diş kırığı durumunda;

- Kırılmış parçayı bulmaya çalışın ve bulabilirseniz tercihen soğuk süte yerleştirin, derhal bir diş hekimi muayenehanesi veya diş hekimliği hastanesine yönlendirin.

-Diş hareketli veya yer değiştirmiş ise;

- Dişe müdahale etmekten kaçının ve **mutlaka mümkün olan en kısa sürede, acilen** diş hekimi veya diş hekimliği hastanesine yönlendirin.

-Diş tamamen yerinden çıkmış ise;

- Eğer daimi diş ise, dişi bulun ve yalnızca mine kısmından tutun, köke dokunmayın. Mümkünse hemen yerine yerleştirin.
- **Eğer diş kirlenmiş ise**, kısa bir süre soğuk musluk suyu ile yıkayın ve sonrasında yerine yerleştirin. Dişin pozisyonunu koruyabilmek için bir mendil ısırtın ve derhal diş hekimine yönlendirin.
- **Eğer dişi yerine yerleştiremezseniz**, dişi bir bardak süt veya özel bir saklama solüsyonunda saklayın. Süt bulamıyorsanız, dişi çocuğun ağzında (dudak ve dişeti arasında) saklayın. Acilen bir diş hekimine veya diş hastanesine yönlendirin.
- Yerinden tamamen çıkmış **süt dişlerinin** yeniden yerine yerleştirilmesine **gerek yoktur**.

KAYNAKLAR

1. Borssen E, Holm A. Traumatic dental injuries in a cohort of 16-year-olds in northern Sweden. *Dent Traumatol.* 1997;13:276-80.
2. Andreasen JQ, Ravn JJ. Epidemiology of traumatic dental injuries to primary and permanent teeth in a Danish population sample. *Int J Oral Surg.* 1972;1:235-39.
3. Marcenes W, Murray S. Social deprivation and traumatic dental injuries among 14-year-old schoolchildren in Newham, London. *Dent Traumatol.* 2001;17:17-21.
4. Lieger O, Graf C, El-Maaytah M, Arx V. Impact of educational posters on the lay knowledge of school teachers regarding emergency management of dental injuries. *Dent Traumatol.* 2009;25:406-12.
5. Andreasen JO, Kristerson L. The effect of limited drying or removal of the periodontal ligament: periodontal healing after replantation of mature permanent incisors in monkeys. *Acta Odontol Scand.* 1981;39:1-13.
6. Andreasen JO. Effect of extra-alveolar period and storage media upon periodontal and pulpal healing after replantation of mature permanent incisors in monkeys. *Int J Oral Surg.* 1981;10:43-53.
7. Andreasen JO, Borum MK, Jacobsen HL, Andreasen FM. Replantation of 400 avulsed permanent incisors. 4. Factors related to periodontal ligament healing. *Dent Traumatol.* 1995;11:76-89.
8. Donaldson M, Kinirons MJ. Factors affecting the time of onset of resorption in avulsed and replanted incisor teeth in children. *Dent Traumatol.* 2001;17:201-5.
9. Chan AWK, Wong TKS, Cheung GSP. Lay knowledge of physical education teachers about the emergency management of dental trauma in Hong Kong. *Dent Traumatol.* 2001;17:77-85.
10. Newman LJ, Crawford PJM. Dental injuries: "first aid" knowledge of Southampton teachers of physical education. *Dent Traumatol.* 1991;7:255-8.
11. Sae-Lim V, Lim LP. Dental trauma management awareness of Singapore pre-school teachers. *Dent Traumatol.* 2001;17:71-6.
12. Blakytyn C, Surbutts C, Thomas A, Hunter ML. Avulsed permanent incisors: Knowledge and attitudes of primary school teachers with regard to emergency management. *Int J Paediatr Dent.* 2001;11:327-32.
13. Holan G, Cohen N, Brin I, Sgan-Cohen H. An oral health promotion program for the prevention of complications following avulsion: The effect on knowledge of physical education teachers. *Dent Traumatol.* 2006;22:323-7.
14. Mori GG, Turcio KHL, Borro VPB, Mariusso Â M. Evaluation of the knowledge of tooth avulsion of school professionals from Adamantina, São Paulo, Brazil. *Dent Traumatol.* 2007;23:2-5.
15. Arikan V, Sönmez H. Knowledge level of primary school teachers regarding traumatic dental injuries and their emergency management before and after receiving an informative leaflet. *Dent Traumatol.* 2012;28:101-7.
16. Çağlar E, Ferreira LP, Kargul B. Dental trauma management knowledge among a group of teachers in two south European cities. *Dent Traumatol.* 2005;21:258-62.
17. Al-Obaida M. Knowledge and management of traumatic dental injuries in a group of Saudi primary schools teachers. *Dent Traumatol.* 2010;26:338-41.
18. Andersson L, Andreasen JO, Day P, et al. Guidelines for the management of traumatic dental injuries: 2. Avulsion of permanent teeth. *Pediatr Dent.* 2016;38:369-76.
19. Malmgren B, Andreasen JO, Flores MT, et al. International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 3. Injuries in the primary dentition. *Dent Traumatol.* 2012;28:174-82.
20. DiAngelis AJ, Andreasen JO, Ebeleseder KA, et al. International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations of permanent teeth. *Dent Traumatol.* 2012;28:2-12.
21. Lauridsen E, Jensen SS, Andreasen JO. Traumatic dental injuries: Examination, diagnosis, and immediate care. In: *Pediatric Dentistry.* Wiley-Blackwell; 2017:227-47.
22. Mohandas U, Chandan GD. Knowledge, attitude and practice in emergency management of dental injury among physical education teachers: a survey in Bangalore urban schools. *J Indian Soc Pedod Prev Dent.* 2009;27:242-8.
23. Mesgarzadeh AH, Shahamfar M, Hefzollasan A. Evaluating knowledge and attitudes of elementary school teachers on emergency management of traumatic dental injuries: a study in an Iranian urban area. *Oral Health Prev Dent.* 2009;7:297-308.
24. Feldens EG, Feldens CA, Kramer PF, Da Silva KG, Munari CC, Brei VA. Understanding school teacher's knowledge regarding dental trauma: a basis for future interventions. *Dent Traumatol.* 2010;26:158-63.
25. Ersin N, Önçağ Ö, Ertuğrul F, et al. İlkokul öğretmenlerinin dental travmalarla ilgili bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekim Fakültesi Derg.* 2011;12:63-8.

26. Al-Asfour A, Andersson L, Al-Jame Q. School teachers' knowledge of tooth avulsion and dental first aid before and after receiving information about avulsed teeth and replantation. *Dent Traumatol.* 2008;24(1):43-9.
27. Levin L, Jeffet U, Zadik Y. The effect of short dental trauma lecture on knowledge of high-risk population: an intervention study of 336 young adults. *Dent Traumatol.* 2010;26:86-9.
28. Iskander M, Lou J, Wells M, Scarbecz M. A poster and a mobile healthcare application as information tools for dental trauma management. *Dent Traumatol.* 2016;32:457-63.
29. Atabek D, Alaçam A, Aydıntuğ I, Konakoğlu G. A retrospective study of traumatic dental injuries. *Dent Traumatol.* 2014;30:154-61.
30. Raof M, Zaherara F, Shokouhinejad N, Mohammadalizadeh S. Elementary school staff knowledge and attitude with regard to first-aid management of dental trauma in Iran: a basic premise for developing future intervention. *Dent Traumatol.* 2012;28:441-7.
31. Yadav A, Shetty N. Fractured tooth rebonding: A ultra-conservative approach. *J Interdiscip Dent.* 2013;3:129-32.
32. Andreasen FM, Andreasen JO, Lauridsen E. Luxation injuries of permanent teeth: general findings. In: *Textbook and Color Atlas of Traumatic Injuries to the Teeth.* Wiley-Blackwell; 2018:413-42.
33. Petersson EE, Andersson L, Sörensen S. Traumatic oral vs non-oral injuries. *Swed Dent J.* 1997;21:55-68.
34. Alluqmani FA, Omar OM. Assessment of schoolteachers' knowledge about management of traumatic dental injuries in Al-Madinah city, Saudi Arabia. *Eur J Dent.* 2018;12:171-5.
35. Young C, Wong KY, Cheung LK. Emergency management of dental trauma: knowledge of Hong Kong primary and secondary school teachers. *Hong Kong Med J.* 2012;18:362-70.
36. Prasanna S, Giriraju A, Narayan NL. Knowledge and attitude of primary school teachers toward tooth avulsion and dental first aid in Davangere city: a cross-sectional survey. *Int J Clin Pediatr Dent.* 2011;4:203-6.
37. Andersson L, Petti S, Day P, Kenny K, Glendor U, Andreasen JO. Classification, Epidemiology and Etiology. In: *Textbook and Color Atlas of Traumatic Injuries to the Teeth.* Wiley-Blackwell; 2018:252-94.
38. Schwartz O, Andreasen FM, Andreasen JO. Effects of temperature, storage time and media on periodontal and pulpal healing after replantation of incisors in monkeys. *Dent Traumatol.* 2002;18:190-5.
39. Becking AG. Tetanus prophylaxis in injuries. Guidelines for the dental practice. *Ned Tijdschr Tandheelkd.* 1995;102:266-8.
40. Subramaniam R, Mittal S, Hiregoudar M, et al. Knowledge of upper primary and secondary school physical education instructors in Davangere city, India, about emergency management of dental trauma. *J Educ Ethics Dent.* 2011;1:18-23.

Yazışma Adresi:

Hayri AKMAN
 Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
 Diş Hekimliği Fakültesi
 Çocuk Diş Hekimliği AD
 Antalya, Türkiye
 Tel : +90 535 573 57 97
 Fax : +90 242 510 61 44
 E Posta : hayri.akman@alanya.edu.tr